

Identificering og behandling af arterielle sår

Gældende for sygeplejerske ansat i Sygeplejen samt social- og sundhedsassistenter og sygeplejersker ansat i Sygeplejens Akut- og Rehabiliteringstilbud, Center Pleje og Omsorg.

Formål	<p>Arterioscleorose (åreforkalkning) er en generaliseret sygdom, som hyppigst rammer blodforsyningen til hjerne, hjerte og ben. Dette i visse tilfælde med sår til følge.</p> <p>Borgere med arterielle sår har således en overdødelighed på grund af høj forekomst af hjertekar-sygdomme generelt (Bermark & Melby, 2017).</p> <p>Forekomst af arterielle sår inddeles således:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ca. 10 % findes på øvre halvdel af underbenet. • Ca. 40 % på nedre halvdel af underbenet • Ca 50 % på foden. <p>Incidenstal på perifer arteriel sygdom er på 2-10 per 1.000 mænd afhængig af aldersgruppen, rygevaner og forekomst af diabetes og ca. det halve for kvinder i samme alder. Ca. en fjerdedel af disse borgere vil udvikle kritisk ekstremitetstruende iskæmi. (Bermark & Melby, 2017)</p> <p>Formålet med instruksen er at give en forståelse af arterielle sår, således kvaliteten af behandlingen øges og at der kommer øget opmærksomhed på kompleksiteten af sårene.</p>
Definition af arterielle sår	Sår, der opstår distalt på fødder og tæer, eller på underbenet, grundet nedsat blodtilførsel.
Årsag til arterielle sår	<p>Arterielle sår opstår som følge af ophævet eller utilstrækkelig blodtilførsel, hyppigst til underekstremiteterne.</p> <p>Dette fører til iskæmi og manglende tilførsel af næringsstoffer til huden og under-liggende væv. Ved længerevarende iskæmi indtræder vævsdød langsomt, men sikkert.</p> <p>Ofte er den bagvedliggende årsag arteriosklerose, som mekanisk hindrer blodets passage, andre sjældne årsager kan være sygdomme i arterievæggen, fx kæmpe-cellearteritis, morbus Buerger eller morbus Raynaud. (Bermark & Melby, 2017)</p>
Identificering af arterielle sår	<p>Placering:</p> <p>Ses typisk på hæle, tåspids, mellem tæer, over fodryg, ved knoglefremspring eller foddeformiteter (fx nedsunken forfod, hallux valgus, og/eller hammertæer), pga. en kombination af nedsat arteriel forsyning og øget lokalt eksternt tryk og friktion fra fx fodtøj. (Bermark & Melby, 2017)</p> <p>Sygehistorie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arteriosclerose • Hvilesmerter, der vækker borgeren • Cladicio intermittens (vindueskiggersyndrom). Kan ikke gå længere distancer uden pauser, grundet ophobning af mælkesyre i ben. <p>Sårets karakteristika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udstanset sårkanter • Kan være dybe, ned til blotlagt sener eller knogle. • Nekrotisk væv kan forekomme • Ofte meget smertefulde • Sparsomt til meget væskende. <p>Andre kendetegn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedsat svedproduktion, tørre ben/fødder, manglende eller nedsat hårproduktion på ben og tæer. • Fod og ben kan føles kolde og have blåligt/bleg udseende • Lindring af smerter ved at benet hænger ud over kanten af sengen. <p>Manglende eller langsom kapillærrespons >3 sek.</p>

<p>Henvi sning</p>	<p>Hvornår skal borger med arterielt sår henvises til evt. sårsgpl eller sygehus?</p> <ul style="list-style-type: none"> Ved mistanke om arteriel lidelse, på baggrund af borgers sygehistorie, men hvor der ingen diagnose foreligger, samt manglende fodpuls i ADP (a. dorsalis pedis), samt ATP (a. tibialis posterior), skal der sendes advis til Sgpl. Sår mhp. måling af ABI (ankel-brachial indeks). Herefter vurderes ud fra resultat om der skal sendes MedCom til egen læge mhp. henvisning til karkirurgisk vurdering på sygehuset. Obs om borger har diabetes eller mistanke om diabetes. Spørg gerne borger om de er undersøgt herfor. <p>ABI (Ankel Brachial Index): Benyttes til at måle trykforholdene mellem det systoliske armtryk og ankeltryk, som kommer til udtryk i følgende formel: ABI = Højeste ankel systolisk tryk/højeste arm systolisk tryk</p> <table border="1" data-bbox="309 667 1525 1144"> <thead> <tr> <th>Værdier</th> <th>Vurdering</th> <th>Kompression (Altid lægeordination)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Palpabel fodpuls</td> <td>Normalt kredsløb</td> <td>Kan anvendes frit</td> </tr> <tr> <td>Indeks $\geq 0,9 - \leq 1,4$</td> <td>Normalområdet for ankel/armindex</td> <td>Kan anvendes frit</td> </tr> <tr> <td>Indeks $0,8 - < 0,9$</td> <td>Let arteriel insufficiens</td> <td>Kan anvendes frit</td> </tr> <tr> <td>Indeks $0,5 - < 0,8$</td> <td>Arteriel insufficiens. Henvisning til karkirurg</td> <td>Kan anvendes med omtanke, evt. reduceret tryk</td> </tr> <tr> <td>Indeks $< 0,5$</td> <td>Svær arteriel insufficiens Henvisning til karkirurg</td> <td>Oftest kontraindiceret og kun anvendelse med reduceret tryk</td> </tr> <tr> <td>Indeks $> 1,4$</td> <td>Stive kar, OBS DM</td> <td>Kan anvendes med omtanke</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: right;">(Dansk Selskab for Sårheling, 2022)</p>	Værdier	Vurdering	Kompression (Altid lægeordination)	Palpabel fodpuls	Normalt kredsløb	Kan anvendes frit	Indeks $\geq 0,9 - \leq 1,4$	Normalområdet for ankel/armindex	Kan anvendes frit	Indeks $0,8 - < 0,9$	Let arteriel insufficiens	Kan anvendes frit	Indeks $0,5 - < 0,8$	Arteriel insufficiens. Henvisning til karkirurg	Kan anvendes med omtanke, evt. reduceret tryk	Indeks $< 0,5$	Svær arteriel insufficiens Henvisning til karkirurg	Oftest kontraindiceret og kun anvendelse med reduceret tryk	Indeks $> 1,4$	Stive kar, OBS DM	Kan anvendes med omtanke
Værdier	Vurdering	Kompression (Altid lægeordination)																				
Palpabel fodpuls	Normalt kredsløb	Kan anvendes frit																				
Indeks $\geq 0,9 - \leq 1,4$	Normalområdet for ankel/armindex	Kan anvendes frit																				
Indeks $0,8 - < 0,9$	Let arteriel insufficiens	Kan anvendes frit																				
Indeks $0,5 - < 0,8$	Arteriel insufficiens. Henvisning til karkirurg	Kan anvendes med omtanke, evt. reduceret tryk																				
Indeks $< 0,5$	Svær arteriel insufficiens Henvisning til karkirurg	Oftest kontraindiceret og kun anvendelse med reduceret tryk																				
Indeks $> 1,4$	Stive kar, OBS DM	Kan anvendes med omtanke																				
<p>Sårbehandling af arterielle sår</p>	<p>Sårbehandling ud fra gældende procedure jf. VAR (Via ”links og instrukser” i Nexus). VAR Healthcare: Procedurer > Hud og væv > Kroniske sår > Arterielle sår.</p>																					
<p>Arbejdsgangsbeskrivelse Fortsætter på næste side</p>	<p>Sygeplejekoordinator:</p> <ul style="list-style-type: none"> Modtager henvisning fra sygehus eller praktiserende læge om borger med arterielt sår. Opretter henvendelseskema i Nexus Opretter tilstand „Problemer med arterielle sår”, hvor der kort angives sårets placering og andre eventuelle relevante informationer om behandling. Opretter besøg i kalender til udekørende sygeplejerske til opstartsbesøg. Evt. Telefonisk kontakt til borger om besøg. <p>Sygeplejerske:</p> <ul style="list-style-type: none"> Planlægger første besøg ved at pakke relevante sårmaterialer til brug ved sårbehandling. Hvis borger angiver nedenstående symptomer, er det vigtigt at sygeplejersken kontakter sårsygeplejersken mhp. videre behandling. <ul style="list-style-type: none"> Claudicatio intermittens (vindueskiggersyndrom) Hvilesmerter, har svært ved at have benene oppe i sengen. Manglende eller langsom kapillærrespons 3 sek > Sparsom eller ingen behåring på benet (sammenholdes med andre symptomer) Evt. Telefonisk kontakt til borger mhp. koordinering af besøget (Hvis borger forinden skal have smertestillende el. Bad) OBS HVIS DER ER ISKÆMISKE (SORTE) TÆER, MÅ DISSE IKKE BLIVE VÅDE <ul style="list-style-type: none"> Kontakt sårsygeplejerske, hvis der observeres begyndende vådt gangræn! <p>Sårsygeplejerske:</p> <ul style="list-style-type: none"> Får besked via advisfunktion „Sgpl. Sår” eller telefonisk om arterielle sår, der opfylder symptomerne der står ovenfor. 																					

Arbejdsgangs- beskrivelse Fortsat	<ul style="list-style-type: none"> • Kontaktes, hvis der ikke ses bedring af sårets tilstand inden for 14 dage efter opstart af sårbehandling. • Kontaktes hvis indsatsmålets dato overskrides. • VIGTIGT at advis til sårsygeplejerske indeholder: sårets oprindelsesdato eller tidspunkt efter bedste evne og hvad ønskes der sparring eller tilsyn for.
Dokumentation	<p>Ved første besøg:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der skal <u>altid</u> være oprettet udførlig tilstand under „Problemer med arterielle sår”, hvor STATUS og TIME-vurdering er udfyldt. • Oprettet en opgave til vurdering af sår, senest hver 7. dag. • Oprettet opgave en hverdag, som forefalder den sidste uge i hver måned, hvor sårkassen i hjemmet skal afsprittes og grundig oprydning. • Der skal <u>altid</u> være oprettet indsatsmål som er realistisk og tidsbegrænset (fx. Sårheling inden d xx.xx.xx eller 3 måneder efter påbegyndt sårbehandling). Der skal oprettes en opgave til den fremsatte forventede helingsdato. • Der skal <u>altid</u> være oprettet en handlingsanvisning opstillet i punktform, som angiver „opskriften” på hvordan såret behandles og hvilke materialer der benyttes. <p>Ugentligt og hver 2. uge:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Minimum</u> 1 x ugentligt skal der opdateres TIME-vurdering under Tilstanden. • <u>Minimum</u> 1 x ugentligt skal handlingsanvisning være gennemgået for ændringer og tilrettes. • Mål for sårbehandlingen gennemgås hver 2. Uge – ved ingen heling eller stagnation af sår, skal der overvejes kontakt til/sparring med/tilsyn af sårsygeplejerske. <p>Ved forværring:</p> <ul style="list-style-type: none"> • STIMES-vurdering i tilstanden skal opdateres • Der skal oprettes en observation • Tag billede på Plejenet.
Varetagelse af sårbehandling	Såfremt såret vurderes stabilt og der er fastlagt en relevant behandlingsplan samt oprettet et indsatsmål med forventet ophelingsdato, kan sårbehandlingen af mindre arterielle sår godt overdrages til SSA.
Vurdering	Den faggruppe der varetager indsatsen på sårbehandlingen, har ansvaret for at opdaterer dokumentationen, så den altid er aktuel i hhv. Tilstanden ”Problemer med arterielle sår” og handlingsanvisning: <ul style="list-style-type: none"> • Hvis indsatsen varetages af sygeplejen, har sygeplejen dokumentationepligten • Hvis sårbehandlingen overdrages til SSA, har SSA dokumentationspligten • Hvis sårbehandlingen videredelegeres til SSA, og altså varetages i samarbejde med sygeplejen, er det sygeplejen, der har dokumentationspligten.
Referencer	Bermark, S., & Melby, B. (2017). <i>Sår og sårbehandling - en grundbog i sygeplejen</i> . København K: FADL's forlag. Dansk Selskab for Sårheling. (2022). <i>Dopplervejledning - Måling af ankel/arm indeks med ultralyds-doppler</i> . Danmark: Dansk Selskab for Sårheling.

Kategori: Faglig vejledning
Ansvarligt center: Center Pleje og Omsorg
Ansvarlig leder: Leder af Sygeplejen
Opdateret: 03.10.2023
Version: 3
Skal opdateres igen: Ved behov og mindst én gang årligt
